

פרק מפנין

קכו-ב מתניתין:

תרומה טמאה בשבת, והאכלת תרומה טמאה לבהמה נחשבת כביעור [עיין רש"י].

ומפנין את הדמאי, ואף שהוא ספק מעושר. כיון שאילו יפקיר את נכסיו ויהיה עני יהיה הדמאי ראוי לו לאכילה [שלא גזרו איסור אכילת דמאי על העניים], לכן רשאי לטלטלו.

וכן מפנין מעשר ראשון שנטלה ממנו תרומתו, היינו תרומת מעשר.

וכן מעשר שני והקדש לאחר שנפדו.

ובגמרא מבואר מהו החידוש באלו האחרונים.

ומפנין את התורמוס, מין קטנית, היבש, מפני שהוא מאכל לעזים [יש גורסין לעניים].

מפנין בשבת מהבית, אפילו ארבע וחמש קופות (1) של תבן ושל תבואה, אם הוא צריך את מקומם, מפני שרוצה להושיב שם את האורחים. או שצריך לפנותן מבית המדרש, מפני ביטול בית המדרש, כדי שיהיה לכולם מקום לשבת.

אבל לא מפנין את האוצר, מחסן של תבואה. וטעם הדבר יבואר בגמרא.

ומבאר התנא איזה דברים הוא רשאי לפנות:

מפנין תרומה טהורה, מפני שהיא ראויה לאכילת כהן, או להאכילה לבהמתו. (2)

אבל תרומה טמאה אסור לטלטלה, לפי שאין היא ראויה לא לאכילת אדם, ולא להאכלת בהמה בשבת, היות ואין מבערין

מבערין תרומה טמאה בשבת. והאכלת התרומה לבהמה חשובה ביעור ולכן היא אסורה בשבת.

צריך עיון מחמת שני ענינים:

א. הרמב"ן ורשב"א הקשו, הרי תרומה טמאה דינה בשריפה דוקא. ועיין עוד ברש"י במשנה ביצה כז ב, וברש"י לעיל כה א ד"ה מצוה שהביא ב' פירושים, ובתוס' שם ד"ה כך. ב. איך יתכן שהאכלת בהמה תחשב למלאכת ביעור ותאסר בשבת?

ועיין במסכת ביצה שם בדברי החתם סופר ובשפת אמת בביאור שיטת רש"י.

1. שיעור קופה מפרש בירושלמי שהוא ג' סאין, תוס'. וכן פסק הרמ"א סי' של"ג סעי' א.

ומותר לפנות כשיעור זה אפילו לצורך אדם אחד. תוס' לקמן קכו א ד"ה אע"ג.

2. עיין ברש"י שהקשה על דברי רש"י מדברי התוספות ב"מ צ א שאסור לכהן לתת לבהמתו תרומה טהורה הראויה לאכילת אדם מפני הפסד התרומה. ועיין בתוס' אנשי שם [תרומות פ"א מ"ט] שדן בזה.

ומה שכתב רש"י שתרומה טמאה ראויה לתתה לפני כלבו, ורק בשבת אסור משום שאין

גמרא:

שנינו במשנה: מפנין אפילו ארבע וחמש קופות.

והוינן בה: **השתא חמש קופות מפנין** — **ארבע קופות מבעיא** למימר?

ומבארין: **אמר רב חסדא**: הכי פירושא דמתניתין:

מפנין רק **ארבע** קופות מתוך **חמש** קופות שבבית או מאוצר קטן, שאין בו אלא חמש קופות. לפי שאינו רשאי לפנות את מקום הקופות לגמרי, שמא יבחין בגומות בקרקע שתחתן, ויבא אז להשוות את גומות שבקרקע.

ורשאי לפנות אפילו **חמש** קופות **מאוצר** שהוא גדול, ונשארים בו קופות נוספות.

אך לא יפנה אלא חמש, ולא יותר, משום טרחה.

ומאי קאמר תנא "**אבל לא את האוצר**"? והא ליכא לפרושי שלא יגמור לפנות את כל הקופות שבאוצר, דזה כבר שמעינן לה מרישא, דתני "**ארבע מחמש**".

ללמדנו דין נוסף, שאם לא התחיל להסתפק מאוצר זה למאכלו או למאכל בהמתו לפני שבת — **לא יתחיל** להסתפק ממה שנמצא **באוצר תחלה**.

אבל לא מפנין את הטבל הודאי, שידוע שלא הופרשו ממנו תרומות ומעשרות.⁽³⁾

ולא מפנין את **מעשר** [ראשון] **שלא נטלה תרומתו**, שאינו ראוי לאכילה והרי הוא מוקצה.

ולא את מעשר שני והקדש **שלא נפרו**, שגם הם מוקצים.

וכמו כן **לא מפנין את הלוח**, מין קטנית שאינה ראויה לאכילה ללא בישול, אפילו לא לבהמה.

ולא את החרדל.

רבן שמעון בן גמליאל מתיר בלוח, לטלטלו בשבת, **מפני שהוא מאכל עורבין**. ובגמרא מבואר שהוא סובר שאף אדם שאין לו עורבין רשאי לטלטלו, כי הואיל ודרך העשירים לגדלו הוא חשיב "אוכל", ואינו בתורת מוקצה.

חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים, קנים רכים, הרי רק **אם התקינן**, הזמינן [רש"י לקמן קכח א] שיהיו עומדים **למאכל בהמה** — **מטלטלין אותן** בשבת.

ואם לאו, שלא הזמינן — **אין מטלטלין אותן**. משום שבדרך כלל עצים להסקה הם עומדים, וכיון שאין מסיקים בשבת הרי הם מוקצים. הילכך, בעי הזמנה [קרבן נתנאל קכח א אות א].

3. עי' תוס' לקמן קכח א דהא דאמרו בפרק כירה שטבל "מוכן" הוא, לאו היינו דשרי לטלטלו, אלא הני מילי לענין ביטול כלי מהיכנו, שלא החמירו בו כבטלטול בידיים.

3. עי' תוס' לקמן קכח א דהא דאמרו בפרק כירה שטבל "מוכן" הוא, לאו היינו דשרי

דהיינו, שלא יתחיל להסתפק ממנו בשבת, משום איסור מוקצה, כיון שהיתה התבואה מאוחסנת באוצר.

והך מתניתין, מני — רבי יהודה היא, דאית ליה לאיסור מוקצה גם בדבר הראוי למאכל אדם, אם הקצהו מדעתו, בכך שלא היתה דעתו בכניסת השבת לאכול ממנו.

ושמואל אמר: הכי פירושה דמתניתין: מפנין ארבע וחמש, ונקט התנא האי לישנא, כדאמרי אינשי, שבתחלה אומרים מספר קטן, וחוזרים ואומרים מספר גדול.

קכז-א

אבל, ואי בעי שזקוק ליותר מארבע וחמש — אפילו טובא נמי רשאי לפנות, ולא כרב חסדא דחייש לטירחא.

ומאי קאמר "אבל לא את האוצר"? היינו שלא יגמור לפנותו כולו, דלמא אתי לאשוויי גומות. [הב"ח לא גרס תיבות אלו].

אבל אתחולי מתחיל להסתפק מהאוצר בשבת.

ומתניתין מני — רבי שמעון היא, דלית ליה איסור מוקצה כמה שמקצה האדם מדעתו, בדבר הראוי לאכילה.

תנו רבנן: אין מתחילין באוצר תחלה, משום איסור מוקצה [ר"ן]. ולמאי דקיימא לן כרבי שמעון דלית ליה מוקצה טעמא דאסור הוא או משום טרחא, או משום עובדין דחול [ב"י וב"ח סי' של"ג].

אבל עושה בו שביל כדי שיכנס ויצא.

וקא סלקא דעתין שנוטל את התבואה או את התבן בידו כדי לעשות לו שביל.

ותמהינן: כיצד הוא עושה בו שביל בידיו? והא אמרת כי אין מתחילין לפנות אוצר בשבת משום שהתבן או התבואה שבו הם מוקצה?

ומבארין: הכי קאמר: עושה בו שביל, על ידי שמפנה ברגליו, בדרך הליכתו בכניסתו וביציאתו, דהוי טלטול מן הצד, המותר בשבת.

[ולפי ביאור החזון איש אין טעם ההיתר בכך שמפנהו ברגלו ולא בידו, כי גם טלטול בגופו חשיב טלטול, אלא מטעם שמפנהו בדרך הילוכו, ולא בצורה ישירה].

תנו רבנן: תבואה שהיא צבורה, שודאי הוקצתה לאוצר, הרי בזמן שהתחיל בה להסתפק ממנה לאכילה מערב שבת — מותר להסתפק ממנה גם בשבת.

ואם לאו, שלא התחיל להסתפק ממנה ערב שבת — אסור להסתפק ממנה בשבת, דברי רבי שמעון.

ורבי אחא מתיר.

ותמהינן: כלפי לייא? להיכן פונה המימרא הזו? שהרי בכל מקום רבי שמעון לית ליה מוקצה, ואילו כאן זה להיפך, שרבי שמעון הוא המחמיר במוקצה.

ומשנינן: אלא, אימא הכי: אסור להסתפק ממנה בשבת, דברי רבי אחא. שהוא זה שאוסר.

ורבי שמעון מתיר, כשיטתו דלית ליה מוקצה.

תנא: כמה הוא שיעור תבואה צבורה, הנחשבת כמי שהוקצתה לאוצר, שנאמר